Икĕ ентеш юррисем
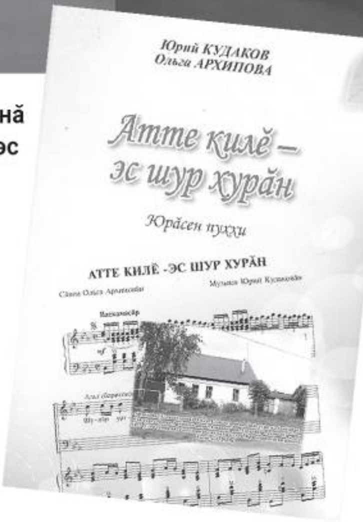
Юрий Кудаков композиторпа Ольга Архипова сăвăç çырнă юрăсен пуххи кун çути курчĕ. Кĕнекен ячĕ – «Атте килĕ – эс шур хурăн».

Юрий Кудаков Çĕмĕрле районĕнчи Хутар ялĕнче çуралса ӳснĕ, Канашри педагогика училищинче тата Хусанти педагогика институчĕн музыка уйрăмĕнче вĕреннĕ. Кайран çур ĕмĕре яхăн И.Я.Яковлев ячĕллĕ педагогика институтĕнче студентсене баянпа аккордеон класĕнче аслă пĕлӳ панă. Паян паллă педагога ун патĕнче вĕреннĕ çĕр-çĕр çын тав тăвать, мĕншĕн тесен вĕсене педагогика ăслăлăхĕсен кандидачĕ, Чăваш Республикин тата Раççей Федерацийĕн культурăн тава тивĕçлĕ ĕçченĕ Юрий Кудаков доцент анлă тавра курăм тата тарăн пĕлӳ парнеленĕ, музыка инструменчĕсен вăрттăнлăхĕсемпе тĕплĕн паллаштарнă.

Унсăр пуçне, пурте пĕлетĕр ĕнтĕ, Юрий Дмитриевич – пĕтĕм халăх хисеплекен композитор. Вăл кĕвĕленĕ «Хурлăхан», «Кăвак чечексем», «Чăваш çĕрне килсе курсамăр», «Çулçă тăкăнать кĕркунне», «Писет пилеш, пиçет палан», «Пире тăван кĕтсе тăрать» тата ытти вун-вун çепĕç хайлав чăн-чăн халăх юррисем пулса тăчĕç. Ахальтен мар ĕнтĕ композиторăмăр Çеçпĕл Мишши ячĕллĕ премие тивĕçнĕ. Талантлă баянçă пулнă май Юрий Дмитриевич Мефодий Денисов, Тамара Чумакова, Иван Христофоров, Зоя Лисицина, Тамара Гурьева юрăççсемпе çĕршыв тăрăх çӳренĕ, халăха чаплă концертсемпе савăнтарнă.

Нумаях пулмасть композитор юбилей уявне ирттерчĕ, суйласа илнĕ юррисенчен чечек çыххи туса тăван республикăна парнелерĕ. Паллах, уяв концертĕнче Ольга Архипова сăввисемпе çырнă юрăсем те сумлăн янрарĕç.

«Атте килĕ – эс шур хурăн» кĕнеке авторĕ Ольга Архипова кăçал 94 çулне паллă тăвать. Унăн пултарулăхĕ тĕрлĕ енлĕ: вĕрентекен, çыравçă, сăвăç, фольклорист, общество деятелĕ, ĕçпе вĕрентӳ тата тыл ветеранĕ вăл.

Сăвăç Красноармейски тăрăхĕнчи Тусай ялĕнче хастар колхозниксен кил-йышĕнче 1929 çулта çуралнă. Ольга Александровнăн ачалăхĕ колхозсем йĕркеленнĕ пăтравлă вăхăтпа, Тăван çĕршывăн Аслă вăрçин çулĕсемпе пĕр килнĕ. Ачалăхпа киленсе, вылясакулса пурăнма майĕ те пулман. Вăрçă çулĕсенчи йывăр пурнăç, пысăк çухату, йывăр ĕç, хырăм выççи, пурнăç çине тараннăн пăхма, шухăшлама вĕрентнĕ.

Вăтам пĕлӳ илнĕ хыççăн Ольга комсомолка Шупашкарти педагогика институчĕн чăваш чĕлхипе литературин уйрăмне вĕренме кĕнĕ. Унпа пĕрле вĕренекенсен хушшинче мĕнле маттур студентсем пулнă-ха тата: паллă чĕлхеçĕ Анатолий Горшков, Александр Галкин поэт, Николай Терентьев писатель-драматург, Зоя Нестерова çыравçă, Аркадий Малов куçаруçă, драматург…

Мĕнлерех ăсчахсем пулас учительсен ăс-хакăлне туптаман-ши тата! Василий Егоров, Михаил Сироткин, Семен Горский паллă профессорсем вĕрентнĕ вĕсене. Института Çемен Элкер, Петĕр Хусанкай, Стихван Шавли, Аркадий Ĕçхĕл тăтăшах пырса çӳренĕ, хайсен çĕнĕ хайлавĕсемпе паллаштарнă. Унашкал хавхаланулла сывлăш такама та çунатлантарса ярĕ. Епле чăтăн-ха ĕнтĕ çавнашкал лару-тăрура сăвă е калав çырса пăхмасăр? Шăпах çав хăват асамлăхĕ сăвă тĕнчине çавăтса кĕнĕ те ĕнтĕ Ольгăна. Сăмах хĕлхемĕ алла калем тыттарнă, чуна çĕнĕ шухăшсемпе çунатлантарнă. Купăс та, гитара та каланă Тусай хĕрĕ, хорта та юрланă, вĕренӳре те малта пынă.

Диплом илнĕ хыççăн çамрăк учительница пĕр вăхăт Елчĕк тăрăхĕнче, унтан вăтăр икĕ çул Çĕмĕрле районĕнчи Юманай шкулĕнче вĕрентнĕ. Шкул директорĕ, Элĕк енчи Тури Выл каччи Севастиан Архипов вăрçă паттăрĕ унăн мăшăрĕ пулса тăнă. Ольгăпа Севастиан Архиповсем патне, Юманай шкулне тăван халăхăмăр паллă çыннисем Никифор Васанкка поэт, Петр Сизов ӳнерçĕ, Совет Союзĕн Геройĕ Федот Орлов летчик, Герасим Харлампьев-Пилеш çыравçăӳнерçĕ, Чăваш халăх писателĕ Александр Артемьев тăтăшах пырса çӳренĕ. Вĕсем Архиповсене пурнăç тĕллевĕсене пурнăçлама хавхалану кӳнĕ.

Ольга Александровна пурнăç тăршшĕпех чăвашлăхшăн тăрăшнă, унăн вучахне сӳнме парас мар тесе нумай вăй хунă. Юманай шкулĕнче вăл йĕркеленĕ чăваш чĕлхипе литература кабинетне пырса кĕрсен чăвашлăх тĕнчине лекнĕн туйăннă. Ачасене «Ылтăн тата хурçă перо» тăван чĕлхепе литература кружокне явăçтарнă: сăвăсем, калавсем çырма вĕрентнĕ. Пиçсе çитнĕ хайлавсем «Çамрăк хунавсем» литература альманахĕнче, «Пионер сасси» /«Тантăш»/ хаçатра, «Хатĕр пул» /«Самант»/ журналта пичетленнĕ.

Пултаруллă педагога Шупашкарти вĕрентекенсен пĕлĕвне ӳстерекен института лекцисем вулама час-часах чĕннĕ. Тăван халăх йăли-йĕркине аталантарас, юрри-ташшине упраса хăварас тĕллевпе шкул ачисемпе, ялти çамрăксемпе фольклор ушкăнĕ йĕркеленĕ. Вăл вĕренекенсемпе пĕрле Çĕмĕрле тăрăхĕнчи çынсенчен ваттисен сăмахĕсем, такмаксем, калăрăшсем, авалхи юрăсем мĕн чухлĕ пухман-ши! Учительница пуçарăвĕпе шкулта вĕренекен ачасен ашшĕ-амăшне явăçтарса чăваш халăх уявĕсене тата тĕрлĕ мероприяти ирттернĕ.

Ольга Архипова вĕренекенĕсен хушшинче Чăваш Республикинче, Раççейре паллă çын пулса тăнисем чылай. Вĕсем йышĕнче çар çыннисем те, ученăйсем те, патшалăх тытăмĕнчи ертӳçĕсем те, хуçалăх ĕçĕнчи пысăк ăстасем те пур.

Паян Ольга Александровна Архипова тивĕçлĕ канура. Ăна çĕр çула пуснă тесе калама питĕ йывăр. Сумлă ветеран чăннипех те пуян, нумай енлĕ, интереслĕ пурнăçпа пурăнать. Вăл – сăвăçă, çыравçă. Хăйĕн сăввисенче çамрăк ăрăва тăван чĕлхе вăйне туйма, чăвашлăха упрама, юратнă тăван халăхпа пĕрле пурăнма вĕрентет. Çирĕм виçĕ юрă кĕвĕлерĕ кӳршĕ ял композиторĕ Юрий Кудаков унăн сăввисемпе. Çав юрăсенче – тăван тавралăх илемĕ, чун хĕлхемĕ, пурнăç таппи, çамрăк ăру аталанăвĕ.

«Атте килĕ эс – шур хурăн» çĕнĕ кĕнекене, икĕ ентеш парнине, Шупашкарти Наци библиотекинче пухăнса пахаларĕç. Поэтсем те, тĕпчевçĕсем те, «Сăрнай» халăх юрă ушкăнĕ те пулчĕç унта. Кĕнекери юрăсем пĕрин хыççăн тепри янăрарĕç, тăвăллăн алă çупни кăмăла çĕклерĕ. Акă вăл, икĕ пултаруллă ентешĕн чун-чĕре пархатарĕ! Хăтлав ларăвĕнче филологи ăслăлăхĕсен кандидачĕ Александр Мефодьев, кĕнеке рецензенчĕ Альбина Юрату, Чăваш Республикин тава тивĕçлĕ вĕрентекенĕ Геронтий Никифоров, «Çулăм» ансамбль ертӳçи Георгий Хавал, Николай Эриванов композитор, кĕнеке авторĕ Юрий Кудаков тата ыттисем тухса калаçрĕç, юрăсен пуххи, кĕвĕ нотисемпе кăларнăскер, шкулсемшĕн те, библиотекăсемшĕн те, пултарулăх коллективĕсемшĕн те усăллă пулнине палăртрĕç.

Юрий СЕМЕНТЕР,
Трак ен халăхĕн ывăлĕ.

Юрий СЕМЕНТЕР архивĕнчи сăн ӳкерчĕксем.